

Posudek bakalářské práce Václava Sklenáře “Kierkegaardova teorie osobnosti”

ÚFaR, FF UK, Praha 2017

Práce Václava Sklenáře má jasně vymezené, zároveň však velmi rozsáhlé téma. Analyzuje tři stadia existence, aby tak ukázala “Kierkegaardův pohled na celek existenciálních možností člověka, od nejnižší úrovně v rámci estetické existenciální sféry až po nejvyšší způsob existence, který Kierkegaard spatřuje v křesťanské víře, která je pro něj nejvyšším typem náboženského života” (5).

Celkově lze konstatovat, že práce je dobře vystavěna, má jasnou a přehlednou strukturu, výklady jsou vedeny s jistotou a mají zřetelný cíl. Rovněž po jazykové stránce je práce kultivovaná. Analýza jednotlivých stadií existence a jejich vnitřní diferenciací je bezesporu přínosná. Autor neobchází kontroverzní témata, a pokud jsou některé jeho výklady ne zcela přesvědčivé, pak je to přinejmenším zčásti způsobeno již primárním textem. Dovolím si formulovat jen několik poznámek a připomínek.

Za prvé jeden zdánlivě marginální problém: Chce-li autor odlišit Kierkegarda od Sartra, měl by po mém soudu pečlivěji vyložit, proč považuje sartróvské já za nezodpovědné. Autor píše: „Tato izolovanost vůle od světa ovšem nepřináší radikální svobodu sartróvského typu. Této svobodě je totiž inherentní povinnost. Já může zvolit sebe sama jedině tehdy, když vidí samo sebe jako zodpovědné.” (35) Námítka je nasnadě: rovněž sartróvské já je zodpovědné. Bylo by proto žádoucí vyložit, v čem se tato zodpovědnost liší od kierkegaardovského „plnění povinnosti“. Téma etické povinnosti, přesněji řečeno téma nemožnosti určovat sám sobě (absolutní) povinnosti, vykládá Václav Sklenář rozborem zoufalství toho, kdo zoufale chce být sám sebou. Podle Václava Sklenáře takové já pomíjí „zprvé své vnější, empirické podmínky“ a „druhý problém spočívá v původu etického nároku“ (36). Podle mého mínění však má Kierkegaard v rámci výkladu zoufalého chtění být sám sebou na mysli něco jiného: problémem tohoto zoufalství není, za prvé, opomíjení vnějších podmínek, nýbrž to, že takto zoufalý člověk odmítá uznat, že není svým vlastním principem; v zásadě totéž lze z jiné strany vyjádřit tak, že nejsem autonomní, čemuž přibližně odpovídá Václavem Sklenářem zmíněný druhý problém.

Druhá připomínka je cíleně provokativní. V rámci výkladu etické existence (konkrétně manželství) autor mj. tvrdí: „Aktivita Já už nespočívá v pasivním přijímání podnětů zvenčí,

ale v aktivním uskutečňování. Právě aktivita Já samého je pro etický život klíčová.” (39) Nabízím k úvaze, zda by nebylo možné připsat takovouto aktivitu i pokročilým, „pozdním“ formám estetické existence. Není i reflektující, ironický „estetik“ zásadně aktivní? A není naopak i manželství fatálně vystaveno, podobně jako životní cíle v rámci estetické existence, vnějším vlivům? Platí-li obojí, není jen předsudkem stavět etickou existenci „výše“?

Se zřetelem k výkladu náboženské existence pak kladu otázku, kterou je po mém soudu zapotřebí položit samotnému Kierkegaardovi. Václav Sklenář správně zdůrazňuje, že Kierkegaard na jedné straně klade důraz na „návrat“ ke konečnosti („rytíř víry“ je „člověkem pozemským“), na straně druhé však zároveň trvá na tom, že „těžiště života“ by mělo ležet „ve vztahu k Bohu a mimo svět“ (44). Autor to konkrétněji vyjadřuje takto: „Přestože ... naplnění je nemožné, a světa konečnosti je tak třeba se vzdát, na základě absurdna je tento svět získán zpátky jako odpovídající prostor života.“ (46) Otázka však zní: pokud rytíř víry nahlíží nemožnost splnění pozemského přání pozemskou prací (právě proto je zde klíčovým „médiem“ víra), je skutečně získán zpátky „tento svět ... jako odpovídající prostor života“? Neměli bychom naopak tvrdit, že tento svět je *ztracen* právě proto, že v něm *nelze* existenci uskutečňovat?

Na rozdíl od velmi přehledných výkladů estetického a (v menší míře) etického stadia, výklady náboženského stadia jsou po mém soudu příliš zhuštěné, protože se zde na malém prostoru řeší příliš mnoho témat (byť je většina těchto témat nepochybně relevantní). Osobně bych zejména ocenil, pokud by autor podrobně doložil v Kierkegaardových textech, že pro rozlišení mezi etickým a náboženským stadiem je klíčová dichotomie mezi naplněním života jeho utvářením „podle všeobecně platných etických kategorií“, zatímco „cílem a naplněním náboženské sféry je naproti tomu pouze získání věčné blaženosti“ (50). Je tomu tak, že v etickém životě nehraje blaženost *žádnou* roli? A je *jediným* cílem náboženské existence získání věčné blaženosti? Skutečnost, že vztah mezi obojím je složitější, naznačuje i další výklad, podle kterého „etická subjektivita je tak nutným předpokladem pro vyvstání otázky po věčné blaženosti, protože zrelativněním všeho vnějšího vzhledem k etičnosti jednání činí subjekt toto jednání nejvyšším životním zájmem“ (53). V této souvislosti by pak bylo na místě doložit jak v Kierkegaardově textu, tak filosofickým argumentem, zejména tyto dvě teze: „Chtít něco absolutně tedy znamená chtít nekonečně, nebo chtít něco nekonečného. Věčná blaženost je to jediné, co lze chtít absolutně, protože to lze chtít v každém okamžiku.“ (54) Je „chtít něco absolutně“ totéž co „chtít něco nekonečného“? A lze chtít absolutně pouze věčnou blaženost, a to právě z toho důvodu, že ji lze chtít v každém okamžiku?

Jak bylo řečeno úvodem, práce Václava Sklenáře je kvalitní, a vzbuzuju-li řadu otázek, pak je to dáno tím, že kontroverzní jsou Kierkegaardovy vlastní teze, které autor přeložené práce prezentuje poučeným, čtivým a v rámci možností přesvědčivým způsobem. Ocenil bych nicméně, kdyby byl v textu patrnější sám jeho autor, tzn. kdyby Václav Sklenář čtenáři jasně sděloval, zda se s Kierkegaardovými tezemi ztotožňuje, nebo má za to, že s nimi máme polemizovat. Jak je zřejmé z výše řečeného, domnívám se, že míst, kde by bylo možné vést spor, je poměrně mnoho. Vidí to Václav Sklenář stejně? A pokud zastává Kierkegaardovy teze, nachází pro ně jiné než ryze subjektivní zdůvodnění?

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit jako výbornou.

V Praze 5. 6. 2017

Martin Ritter